

Een strijd op drie fronten: het NOC in de jaren 30

Door Hidde van Eijk

Het sportieve succes van de Olympische Spelen van 1928 te Amsterdam moest een vervolg krijgen. Met een achtste plaats in het medailleklassement had Nederland een goede score geleverd en het Nederlands Olympisch Comité kon niet anders dan concluderen dat de sport een stevige positie had verworven in Nederland.¹ De organisatie verliep vlekkeloos en de opkomst van de toeschouwers was groot.

Met de Olympische Spelen als startpunt wilde het NOC de sport in Nederland naar een hoger plan brengen en zodoende een vervolg geven aan de reeds behaalde successen. Hiervoor zou het NOC meer bevoegdheden en verantwoordelijkheden op zich willen nemen, om uiteindelijk het overkoepelende Nederlandse sportorgaan te kunnen worden. In dit artikel staat de vraag centraal: welke initiatieven ondernam en welke contacten onderhield het NOC ten aanzien van de sport en de lichamelijke opvoeding in de jaren dertig?

Na het succes van de Olympische Spelen van Amsterdam lag de wereld voor het NOC open. Het Comité had de Spelen destijds binnen gehaald, de financiering grotendeels geregeld en een goede organisatie neergezet. Het enthousiasme bij de Nederlandse bevolking was groot, de behaalde resultaten waren goed en niets stond het NOC in de weg om deze stijgende lijn door te trekken en de sport stevig in de Nederlandse samenleving te verankeren. Zelf stelde het NOC in hun jaarverslag:

‘Dit succes is van een meerzijdigen aard, niet alleen uit een sporttechnisch oogpunt waren de Spelen keurig verzorgd, niet alleen dat zij een belangrijke propaganda voor de sportbeoefening opleverden, doch de Olympische Spelen van 1928 zijn van buitengemeen groote waarde geweest voor het meerder aanzien van ons land in de wereld.’²

Het aanzien van Nederland was in de ogen van het NOC door de Olympische Spelen van 1928 vergroot. De particuliere sport zat weliswaar in het juiste

zadel, maar de steun en aandacht van het Rijk voor de sport bleef onverminderd klein. Het NOC achtte echter de tijd rijp om ook op een ander gebied sport onder de aandacht van de regering te brengen. Sinds 1922 was de lichamelijke opvoeding een verplicht vak op de lagere school.³ De uitvoering van en de controle op die nieuwe vak lag echter in de handen van de verschillende gemeenten. Voor het NOC was dit een doorn in het oog, aangezien de gemeenten de verplichtingen niet na kwamen. De regering beschouwde deze controle niet tot haar verantwoordelijkheid en van een juiste uitvoering kwam zodoende weinig terecht. Om deze patstelling te doorbreken deed het NOC, met de sportieve successen van de zomer van 1928 in het achterhoofd, de regering een voorstel voor het instellen van een ‘Rijkszorg voor de Lichamelijke Opvoeding’:

‘Het inrichten van een bureau [...] wordt noodzakelijk geacht in verband met de plannen van de regering tot wederinvoering der cursussen van de lichamelijke opvoeding, waarbij het NOC een belangrijke rol zou kunnen worden toegekend. Met algemene stemmen wordt besloten den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen te verzoeken over te gaan tot een betere verzorging der lichamelijke opvoeding en tot het weder in werking stellen van het Koninklijk Besluit van 1922.’⁴

De rol die het NOC voor zichzelf zag weggelegd, was tweeledig. Aan de ene kant wilde het NOC de verschillende gemeenten bijstaan in het organiseren van trainingen voor gymnastiekleraren. Een oorzaak van het gebrek aan sport op scholen was, volgens het Comité, de slechte staat van het lerarenkorps. Niet alleen op het gebied van de salarissen bleven de sportleraren achter, ook qua deskundigheid voldeden zij vaak niet aan de gestelde eisen.⁵ Aan de andere kant wilde het NOC de gemeenten graag bijstaan bij het zoeken naar en aanleggen van sportterreinen, want het gebrek hieraan was al sinds jaar en dag nijpend te noemen.⁶

Aan deze goede voornemens kwam echter al spoedig een eind. Op 29 oktober 1929 stortte de aande-

lenkoersen in Amerika in en dit had mondiale gevolgen. Op de algemene ledenvergadering van 11 oktober 1930 werden de bij het NOC aangesloten bonden ingelicht over de verslechterde financiële situatie van het Comité. Als gevolg van de beurscrash kreeg het NOC nog maar weinig steun van Den Haag. De opheffing van de Inspectie voor Lichamelijke Opvoeding was een voorbeeld van een bezuiniging waarbij de sport als lijdend voorwerp gold. Deze Inspectiedienst had bij haar oprichting in 1914 al weinig bevoegdheden en een adviserend karakter. Alleen tijdens de Eerste Wereldoorlog had zij enige invloed. Door het gebrek aan financiële middelen stond de dienst eigenlijk al vanaf 1923 op non-actief, maar het NOC maakte bij tijd en wijle gebruik van haar adviezen.⁷ In november 1933 deed het NOC mede dat de inspectiedienst definitief was opgeheven. In de Rijksbegroting voor 1934 was ongeveer fl. 31.000 beschikbaar gesteld voor de lichamelijke opvoeding in het onderwijs. Het Rijk had echter ruim 127 miljoen gulden vrij gemaakt voor het lager en middelbaar onderwijs in z'n geheel.⁸ De verhouding tussen de lichamelijke en de geestelijke opvoeding bleef, volgens het NOC, zodoende scheef.⁹

Om toch de belangen van de lichamelijke opvoeding te kunnen blijven behartigen, richtte het NOC eind 1930 een 'contact-commissie' op. Via deze commissie probeerde het NOC van de nood een deugd te maken. Door de oplopende tekorten zag de regering weinig heil meer in het naleven van deze maatregelen. Ze had zelfs een voorstel gedaan om de Wet vanaf 1936 te laten vervallen. De NOC-commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende gymnastiekbonden, had als taak om het terugdraaien van de Lager Onderwijs Wet van 1922 te voorkomen. De oplopende tekorten en de grote werkloosheid hadden volgens de commissie namelijk een voordeel. De vele werklozen konden aan het werk worden gesteld om sportterreinen en gymnastieklokalen aan te leggen in gemeenten waar deze nog niet voorhanden waren.¹⁰ Zodoende zouden werklozen aan een baan geholpen worden en tevens zouden de sportfaciliteiten kunnen worden uitgebreid.

Alle goede bedoeling van het NOC ten spijt, bleef het contact met de overheid moeizaam. Als gevolg van de financiële crisis daalde de aandacht van de overheid voor sport als een actief onderdeel van de Nederlandse samenleving sterk. Het NOC moest zijn uiterste best doen om de reeds behaalde situatie niet te laten verslechteren. Bij de Minister van Onderwijs en bij de Tweede Kamer kon het NOC niet meer op steun rekenen en dus concludeerde het bestuur dat het NOC alleen stond. In dezelfde periode ging het bestuur

nader in op de Rijksbegroting om maar eens aan te geven hoe slecht de sportieve participatie van de overheid was. De conclusie van het bestuur werd door de leden aanvaard: het NOC stond alleen.

Niet alleen de overheid bracht het NOC de nodige problemen, ook de bonden onderling en andere particuliere sportorganisaties zorgden voor de nodige problemen. De financiële malaise had ook directe gevolgen voor het NOC en het Comité moest zijn uiterste best doen om zijn leidende positie binnen de Nederlandse sportwereld te behouden.

Eind oktober 1931 kwam er verbijsterend nieuws binnen op de burelen van onder andere het NOC. Hirschman, oprichter van het NOC was failliet en legde al zijn functies neer. Ook het geld dat Hirschman in naam van het NOC beheerde was verdwenen. Iedereen was met stomheid geslagen door de misstap van het boegbeeld van de Nederlandse sport. Dit slechte nieuws werd echter zeer discreet behandeld. Op 23 oktober 1931 hield het NOC in Amsterdam een geheime algemene ledenvergadering. NOC-voorzitter Schimmelpennick van der Oye legde het sombere verhaal uit. Ruim een jaar geleden was Hirschman wegens 'drukte' teruggetreden als secretaris-penningmeester van het NOC, maar dit kon de teloorgang van zijn effectenbank niet voorkomen. Aan het eind van de zomer had Hirschman nog geprobeerd om ruim tien duizend gulden voor het NOC veilig te stellen, maar hij was daar niet in geslaagd. 'Het is een zeer pijnlijke zaak, temeer daar de heer Hirschman, oprichter van het NOC, sedertdien een onbepert vertrouwen had,' aldus Schimmelpennick van der Oye.¹¹ De financiën van het Nederlands Olympisch Comité stonden hierdoor onder grote druk.

De sombere situatie van dit boegbeeld van de Nederlandse sport ging niet alleen het NOC aan het hart. Zijn vrienden binnen de KNVB en de Wereldvoetbalbond FIFA regelden een klein pensioen voor deze oud-bestuurder. Vanaf de zomer van 1932 kreeg Hirschman elke maand 200 Zwitserse francs overgemaakt.¹² Het Nederlands Olympisch Comité stelde Hirschman daarnaast verantwoordelijk voor het uitbrengen van het jubileumboek, dat vijf jaar later moest verschijnen. Voor deze dienst zou Hirschman een kleine vergoeding krijgen en verder werd zijn betrokkenheid bij ontstane crisis zo veel mogelijk verzwegen.¹³

Om de financiële situatie te verbeteren ondernam het NOC een aantal initiatieven, waarvan de organisatie van de jaarlijkse Olympische Dag de meest succesvolle was. Vanaf 1933 werd elk jaar in Amsterdam een sportdag georganiseerd en de opbrengsten waren

voor het Nederlands Olympisch Comité. Deze gelden waren bedoeld om de uitzending naar de Olympische Spelen te financieren en voorafgaande trainingen te ondersteunen. De Voetbalbond, de Wielren Unie en de Athletiek Unie verzorgden deze dag. Behalve deze drie bonden en het NOC was er een belangrijke plaats weggelegd voor de directeur van de N.V. Maatschappij "Het Nederlandsche Sportpark", die het stadion belangeloos beschikbaar stelde.¹⁴ De bondsrekening werd op deze manier dan wel gevuld, maar de bestemming van dit geld waren de Olympische Spelen. Voor de overige taken van het NOC bleef de kas angstvallig leeg.

Het gebrek aan financiële middelen maakte dat het NOC op zijn hoede moest zijn. Niet alleen moesten misstappen worden voorkomen, het contact met de aangesloten bonden stond onder druk. Het NOC kon zijn bonden niet meer optimaal bijstaan en was te afhankelijk geworden van hun geldelijke bijdrage. Op 17 februari 1931 werd melding gemaakt van een bedreigende situatie. De Arbeiders Sportbond had een grote achterban was volgens het NOC 'een machtig lichaam [...] over veel geld beschikkende en trachtende om dezelfde bevoegdheden te verkrijgen als bonden aangesloten bij het NOC.'¹⁵ De positie van het NOC kwam hierdoor in gevaar. Het NOC gaf zichzelf de raad mee om op zijn *qui-vive* te blijven.

De angst dat bij het NOC aangesloten bonden wellicht ergens anders hun vertegenwoordiging zouden gaan zoeken was nog reëler dan gevreesd. Op de jaarlijkse algemene ledenvergadering van 1931 ontstond namelijk een heftige discussie over de verschillende taken van het NOC. De bonden waarvan de sporten op de Olympische Spelen vertegenwoordigd waren, vonden dat zij te veel lasten moesten dragen in deze financieel moeilijke tijd. In het vervolg mochten alleen die bonden stemmen die direct betrokken waren bij het desbetreffende onderwerp. Kwesties over olympische aangelegenheden zouden dus louter bepaald mogen worden door bonden wier sport op het olympische programma stond.¹⁶ Het bestuur bepleitte echter: 'zodra er veranderingen in 't reglement ontstaan, ontstaat de afbrokkeling van het NOC'. De niet-olympische taak van verbetering, verbreiding en verhogende participatie moest behouden blijven.¹⁷ Alleen op zijn *qui-vive* blijven was niet meer voldoende voor het NOC, er moest daadkrachtig en doeltreffend worden gehandeld.

De bonden onderling hadden onenigheid over de juiste wijze van vertegenwoordiging door het NOC. Verder bleef de steun van het Rijk zoals gezegd achterwege, maar daarnaast ontstond in de loop van tijd een derde bedreiging voor de positie van het NOC. Een

aantal vooraanstaande Amsterdamse heren stichtten in 1933, in samenwerking met het Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding, de Nationale Vereeniging tot bevordering van Harmonische Lichaamsontwikkeling (HLO). De primaire bezigheid van deze vereniging was het instellen van een diploma voor lichamelijke geoefendheid en het afnemen van de betreffende examens.¹⁸ Het doel van dit diploma was om de toegankelijkheid van sport te vergroten. Daarnaast werd er een apart 'jeugdvaardigheidsdiploma' in het leven geroepen. Niet zozeer de prestaties stonden centraal, maar de algehele ontwikkeling van het lichaam was het streven op zich. Voor het NOC gold dit echter als een bedreiging voor zijn eigen Vaardigheidsdiploma. De plannen, ontwikkelingen en contacten van en met de HLO werden dan ook door het NOC nauwlettend in de gaten gehouden.¹⁹

In het voorjaar van 1934 werd deze kwestie uitgebreid door het NOC besproken. De lichamelijke opvoeding van het Nederlandse volk zou door dit particuliere initiatief worden verbeterd en zo'n initiatief kon het NOC simpelweg niet naast zich neer leggen. Het Comité wilde dit graag in zijn eigen takenpakket incorporeren.²⁰ Wel meldde secretaris Van Rossem expliciet om de NOC-bonden gerust te stellen dat 'het een voorloper (qua leeftijd) van het vaardigheidsdiploma' betrof en geen concurrent.²¹

Na overleg met de HLO was duidelijk geworden dat het NOC bovenop de ontwikkelingen moest zitten om de slag niet te verliezen. In de weken die volgden, had het bestuur meerdere malen contact met de HLO om waar nodig hulp te kunnen bieden. In de praktijk kwam dit echter neer op het in de gaten houden van de gang van zaken en vooral niet te veel bevoegdheden af te staan aan de HLO. De NOC-bonden waren immers verantwoordelijk voor het afnemen van de examens en zij wilde deze controle graag in eigen hand houden. Daarnaast waren de bonden, net als bij het Vaardigheidsdiploma, bang dat hun deelnemende leden zouden overlopen naar andere sportbonden. Tijdens de eerstvolgende vergadering kon het NOC een positieve mededeling doen. Een van de bestuursleden van het NOC zou ook toetreden tot het bestuur van de HLO. De versterking van het contact en verbondenheid zou het belangrijkste argument hiervoor zijn geweest, maar bij bestudering van de notulen komt de angst voor overvleugeling toch sterker naar voren.²²

Toen bij een volgende vergadering het contact tussen het NOC en de HLO opnieuw werd besproken, werden de verhoudingen op scherp gezet. Het NOC werd officieel gevraagd om de examens af te nemen

van het zogenoemde diploma B voor de schoolvrije jeugd van 13-17 jaar. Het zou een diploma worden van uiteraard 'eenvoudige strekking', het welk zou aansluiten aan het NOC vaardigheidsdiploma. Het bestuur zette dit verzoek kracht bij door te stellen dat een aanvaarding de *standing* van het NOC erg zou verhogen:

'De NOC jeugdcommissie heeft jarenlang niets kunnen bereiken, maar nu met het Rijk achter ons, zullen wij in deze thans ons doel kunnen bereiken [...] alleen het NOC kan momenteel een dergelijke aangelegenheid organiseren, hetgeen ook het Rijkscollege begrijpt.'²³

Ondanks de motiveringen van het NOC-bestuur viel dit verzoek bij de vertegenwoordigde sportbonden niet in goede aarde. De angst voor het gedwongen opgeven van bevoegdheden en daarmee de uitvoerende controle woog zwaar. Door te veel contact met de HLO dreigden de verschillende bonden zich, in de woorden van Schimmelpenninck van der Oye, 'geëcarteerd' te voelen, dit omdat het verloop van de examens niet meer via de bonden zou verlopen.²⁴ Na een heftige discussie, waarin het bestuur zijn best deed om de bonden te overtuigen, werd echter besloten dat het NOC geen bestuurslid aan de HLO zou leveren.

De kous was hiermee echter nog niet af. Toen de HLO een concept voor haar diploma bij het NOC neerlegde, bleek dat de HLO-proeven te sterk leken op die van het NOC. Zowel de propaganda als de doelgroep van de proeven vertoonden grote gelijkenissen.²⁵ Het NOC-bestuur zat met deze kwestie in zijn maag. Aan de ene kant wilde ze niet dat de bonden zich bedreigd zouden voelen door de HLO, maar aan de andere kant wilde ze de sport en de lichamelijke opvoeding in Nederland een zo breed mogelijke platform geven. Het bestuur kwam dan ook met een passend compromis. Er werd voorgesteld om de HLO als een soort commissie of lid binnen het NOC op te nemen: 'Het HLO-diploma zal dus feitelijk een voorloper van 't NOC-diploma worden en niet een opzichzelfstaand certificaat.'²⁶ De bonden waren sceptisch, maar wachtten de berichten af.

In eerste instantie leek de HLO in grote lijnen akkoord te gaan met het voorstel van het NOC. Niet veel later bleek echter, dat de voorgestelde eisen van het NOC niet werden gehonoreerd.²⁷ Het HLO-diploma bleef eenzelfde karakter behouden en bleef een bedreiging voor het NOC. Het NOC wilde een overleg gaan voeren met het Rijkscollege voor Lichamelijke Opvoeding en de betrokken bonden om 'een zo sterk mogelijk front te vormen en om met één stem te spre-

ken.'²⁸ Van dit overleg zijn geen notulen overgebleven, maar het NOC-bestuur deed er wel verslag van. Ook het Rijkscollege kon zich niet verenigen met het concept van het HLO-diploma. Er werd besloten: 'wanneer bij de volgende samenkomst tussen het NOC, de HLO en het Rijkscollege er geen gehoor wordt gegeven aan de eisen, dan zal het NOC zich van verdere samenwerking terugtrekken.'²⁹

Dit dreigement kwam hard bij de HLO aan. Nu namelijk ook het Rijkscollege zich achter het NOC had geschaard moest de HLO wel water bij de wijn doen. De reden voor de steun van het Rijkscollege aan het NOC lag waarschijnlijk in het feit dat NOC-voorzitter Schimmelpenninck van der Oye ook bestuurslid was van het Rijkscollege.³⁰ Bijna twee jaar na de eerste contacten tussen het NOC en de HLO was de samenwerking dan eindelijk een feit, want op 5 mei 1936 werd het concept HLO-diploma door de voorzitter aanvaard en goedgekeurd.³¹

Het gevecht tussen het NOC en de HLO was hiermee nog niet ten einde. De HLO had weliswaar via het Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding een behoorlijke tik op de vingers gekregen, maar dat weerhield hen niet om het NOC op een andere manier voorbij te streven. Terwijl het NOC druk in de weer was met het afhandelen van de Olympische Spelen van 1936, ging de HLO haar eigen weg. Het was voorzitter Schimmelpenninck van der Oye ter ore gekomen dat de HLO: 'in haar bestuur de voorzitter van de Nederlandse Arbeiderssportbond opgenomen heeft en zij wenst ook mensen uit de katholieke en christelijke kring in haar bestuur op te nemen.'³²

Door deze mengeling van zuilen probeerde de HLO een breed draagvlak onder de Nederlandse bevolking te creëren. Ze gingen echter, volgens Schimmelpenninck van der Oye, nog een stap verder: 'HLO-voorzitter professor Van Poelje heeft een functie op het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en zo probeert de HLO het NOC te overvleugelen.'³³ De (gymnastiek)bonden zagen hierin een minachting voor hun positie en wilden dat het NOC al haar betrokkenheid zou stopzetten. Het waren echter de diplomatieke gaven van de NOC-voorzitter die de rust wisten te bewaren. Juist nu de HLO aan terrein en positie won, diende het NOC betrokken te blijven om zo de controle te houden. Het NOC gaf immers legitimiteit aan de HLO en niet andersom.

De diplomatieke gaven van voorzitter Schimmelpenninck van der Oye kwamen echter vaker goed van pas. Terwijl de strijd om autoriteit met de HLO in volle gang was, stond het contact met de regering op het gebied van de lichamelijke opvoeding op

school natuurlijk niet stil. Van echte voortgang was voorlopig echter nog geen sprake. De lichamelijke opvoeding had nog steeds een zeer lage prioriteit in Den Haag en dit was secretaris Van Rossem een doorn in het oog. Toen bij het diner ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het NOC geen vertegenwoordigers van de regering aanwezig waren, was de maat bij Van Rossem vol. De kritische passage in zijn jaarverslag leidde echter tot een reprimande van voorzitter Schimmelpennick van de Oye. Op het gezag van de voorzitter werd de volgende zinsnede uit het jaarverslag verwijderd: 'Kenschetsend was voor de belangstelling, welke de Regering voor de lichamelijke opvoeding en de sport aan den dag legt, dat geen der uitgenodigde hoogste autoriteiten aan den maaltijd aanzat.'³⁴ Schimmelpennick van der Oye bevestigde dat de belangstelling van het Rijk nihil was, maar verwijderde onder druk deze zin 'omdat er geen andere conclusie uitgetrokken zal worden, dan ermee bedoeld is.' Zijn grote angst was om kwaad bloed te zetten bij mensen wiens steun het NOC goed zou kunnen gebruiken. De warme banden die de voorzitter in Den Haag onderhield zouden in de toekomst nog goed van pas komen. De diplomatieke gaven van voorzitter Schimmelpennick van der Oye kwamen goed van pas en het verzoek van de voorzitter werd gehonoreerd, maar aan het eind van de vergadering was de onderlinge verdeeldheid binnen het NOC-bestuur onverminderd groot.³⁵

In de maanden die volgden ging het NOC actief aan de slag met de propaganda van de lichamelijke opvoeding. Het NOC wilde namelijk in de nabije toekomst weer met Den Haag om de tafel gaan zitten om de positie van de lichamelijke opvoeding te bespreken en in de algemene ledenvergadering deed de voorzitter hiervan verslag:

'Sport heeft een belangrijke plaats in de Nederlandse samenleving, maar 't Rijk blijft terughoudend. De regering geeft de voorkeur aan ontwikkeling van de lichamelijke opvoeding door eigen initiatief van het volk.'³⁶

Volgens het NOC zag de regering de verhouding tussen sport en de lichamelijke opvoeding verkeerd. De lichamelijke opvoeding was namelijk de basis van de sport en diende op scholen te worden onderwezen. Dit omdat daar de gehele jeugd te bereiken was, iets wat voor sportverenigingen haast onmogelijk was. Voorzitter Schimmelpennick van der Oye riep de regering op haar verantwoordelijkheid te nemen, maar kreeg nul op het rekest. De bonden waren echter zeer

onder de indruk van de inspanningen van het bestuur en ze zouden de lichamelijke opvoeding en de vaardigheidsdiploma's (speciaal voor de jeugd) extra onder de aandacht van hun leden gaan brengen.³⁷

In het jubileumboek, dat verscheen bij het 25-jarige bestaan van het NOC in 1937, werd in een apart hoofdstuk stil gestaan bij de verbondenheid tussen het NOC en de lichamelijke opvoeding. In dit hoofdstuk gaf het NOC een opsomming van de bereikte resultaten. Verder verantwoordde het NOC de noodzaak om als belangenbehartiger van de Nederlandse sport de lichamelijke opvoeding niet uit het oog te verliezen: 'Alhoewel de sportorganisaties als zoodanig niet het terrein betreden van het onderwijs in 't algemeen, is het zeker begrijpelijk dat een nationaal orgaan als het NOC [...] niet onverschillig kan blijven te opzichte van de Lichamelijke Opvoeding van de schooljeugd.'³⁸ Weliswaar behoorde dit niet tot de primaire taken van het NOC, toch diende zij op deze manier de Nederlandse samenleving belangeloos en vol toewijding. Steun van de regering zou zeer welkom zijn, maar het NOC kon zich ook nuttig maken zonder 's Rijks kas aan te tasten'. Om deze stelling kracht bij te zetten werd er verwezen naar de zeer succesvolle (ook financieel) Olympische Spelen van Amsterdam.³⁹

Ook het Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding was van mening, dat de Nederlandse samenleving als geheel gediend zou zijn bij een verbetering van het lichamenlijk onderwijs op scholen. De motivering bij het uitbrengen van hun rapport *De school en de lichamelijke opvoeding* liet niets tot de verbeelding over:

'de groote beteekenis van de lichamelijke opvoeding [...] een eminent Staatsbelang is, dat de natie in haar strijd om het bestaan als geheel zoowel beschikt over haar maximum van fysieke als over haar maximum van intellectuele en morele kracht. De zorg voor de fysieke opleiding der jeugd moet daarom geheel parallel gaan met de zorg van de geestelijke oefening.'⁴⁰

Het rapport moest als houvast dienen voor alle overheidsinstanties en particuliere organisaties die de lichamelijke opvoeding een warm hart toe droegen. De logistiek en de faciliteiten moesten worden uitgebreid en zodoende zou de politiek de sport meer moeten ondersteunen. Sport en politiek zouden echter al sneller bij elkaar komen dan verwacht, zij het op een minder plezierige manier.

- 1 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 176, jaarverslag 1928-1929.
- 2 Ibidem, jaarverslag 1927-1928.
- 3 Zie wet van 9 oktober 1920, tot regeling van het algemeen vormend lager onderwijs, zoals zij is gewijzigd bij de pensioenwet 1922, art. 2.1.j., Staatsblad 778.
- 4 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 14 maart 1929.
- 5 Prof. dr. F.J.J. Buytendijk, Rijkscollege voor de Lichamelijke Opvoeding, *De school en de lichamelijke opvoeding* (Den Haag 1937), 17-23.
- 6 Stokvis, *Strijd over sport*, 96.
- 7 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 11 september 1915 en NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 176, jaarverslag NOC 1915-1916.
- 8 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 22 november 1933.
- 9 Ibidem, 11 oktober 1930.
- 10 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 178, jaarverslag 1931-1932.
- 11 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 23 oktober 1931.
- 12 F. van Kolschooten, *De Dortse magiër. De val van volksheld Karel Lotsy* (Amsterdam 2009) 60-61.
- 13 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 20 januari 1932.
- 14 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 253, Programmaboek Olympische Dag 1933.
- 15 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 17 februari 1931.
- 16 Ibidem, 3 oktober 1931.
- 17 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 3 oktober 1931.
- 18 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 178, jaarverslag 1933-1934.
- 19 Ibidem.
- 20 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 21 februari 1934.
- 21 Ibidem.
- 22 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 63, 17 april 1934.
- 23 Ibidem, 8 december 1934.
- 24 Ibidem.
- 25 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 28 februari 1935.
- 26 Ibidem.
- 27 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 17 september 1935.
- 28 Ibidem.
- 29 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 21 januari 1936.
- 30 Buytendijk, *De school en de lichamelijke opvoeding*, 8.
- 31 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 5 mei 1936.
- 32 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 18 oktober 1938.
- 33 Ibidem.
- 34 Ibidem, 8 maart 1938.
- 35 NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 64, 8 maart 1938.
- 36 Ibidem, 9 april 1938.
- 37 Ibidem.
- 38 Hirschman, *Gedenkboek bij het 25-jarig bestaan*, 208.
- 39 Ibidem, 211.
- 40 Buytendijk, *De school en de lichamelijke opvoeding*, 5.